

НАПРЯМ 1. НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-266-4/01>

ЮРИДИЗАЦІЯ МОВИ ЯК ОДИН З ПРОВІДНИХ АСПЕКТІВ ПРАВОВОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Арабаджі Н. Б.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
факультету права та економіки
Міжнародний гуманітарний університет*

Делієргієв Ю. Г.

*магістр 2-го курсу
факультету права та економіки
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Одним з елементів правового життя є юридична мова, що розкриває себе як певну систему, як своєрідний засіб реалізації правової та інших сфер життєдіяльності суспільства [1, с. 68–69]. Право, як юридична норма, обов'язково пов'язане з мовою, і в цьому сенсі юридична мова існує так довго, як і саме право. Навіть, в деяких контекстах домінує мовний аспект права (наприклад, юридичні переклади, юридична лексикографія, юридична риторика тощо).

Мова права виступає об'єктом вивчення таких наук:

- інформатики,
- історії,
- соціології,
- текстології дипломатики,
- філології (теорія мовної комунікації, культура мови, стилістика, історія мови, термінознавство, лексикографія, прикладна лінгвістика, семасіологія, судова риторика),
- філософії,
- формальної логіки,
- юриспруденції (загальна теорія держави і права, філософія права, логіка права, історія держави і права, юридична герменевтика, юридична техніка) тощо.

Кожна з цих наукових галузей досліджує мову права через розгляд вербального втілення правової думки з різних аспектів. Тому, мова права є не тільки знаковою системою, але й невід'ємною частиною правової системи з її традиціями, особливостями логіки і функціями. Важливим є той момент, що без мови не може бути права, а мові права притаманні свої особливості. Правові поняття і норми можуть бути виражені лише через мову. Мова є важливим «інструментарієм», засобом юриста, який має досить добре бути пристосованим для роботи з «робочим матеріалом», тобто з системою правових відносин, що забезпечує її функціонування.

Які ж точки «зіткнення» існують між мовою та правом? Насамперед відмітимо, що і мова, і право – це реалії, які мають «фундаментальне значення для людського буття». У мові накопичується досвід освоєння навколишнього світу; слова ж матеріалізують уявлення людини про предмети, процеси, явища. Саме за допомогою слів формуються думки, здійснюється комунікація між ними. Право ж об'єктивується у мові висловлювання загальнообов'язкових соціальних норм, що встановлюються та забезпечуються державою. У зв'язку з цим прийнято говорити про мову права (юридичну мову) як про лінгво-правовий феномен, який досліджується міждисциплінарною науковою галуззю знань, що отримала назву права лінгвістика.

Проблемою юридизації мовних засобів займалися такі науковці як М. Гаспарова, М. Жинкіна, Є. Кубрякової, О. Леонтьєва та інші. Питання функціонально-стильових особливостей мови права досліджували О. Александров, Д. Баранник, В. Власенко, О. Галяшина, М. Голєв, Т. Губаєва, Н. Івакіна, Н. Калініна, А. Марахова, А. Піголкін, Н. Присяжнюк, О. Ушаков та інші. Теорією мовленнєвої діяльності, теоріями тексту, стилістикою, культурою мовлення займалися такі вчені: Л. Виготський, А. Деркач, І. Зимня, О. Лурія, Т. Єрьоменко, Р. Мартинова, Т. Корольова, О. Образцова, Є. Пасов, С. Рубінштейн, І. Синиця, Л. Таланова, Т. Ушакова, Г. Харлов тощо. Питання юридичної термінології стали предметом дослідження Т. Кашаніна, А. Піголкін, П. Рабінович, В. Савицький, І. Сушинська, В. Туранін, О. Черданцев, Н. Янишин та інші.

Юридична лінгвістика вивчає розвиток, природу й уживання юридичної мови. Дослідження в цій сфері можуть охоплювати лексичний склад юридичної мови (особливо термінологію), синтаксис, семантику мови. Її предметом є юридичне функціонування мови, її юридизація, що досліджуються за допомогою власного науково-теоретичного та методичного апарату, спрямованого на фундаментальне системне вивчення мовних явищ і процесів у юридичній сфері, засоби й інструменти ефективної правової комунікації [1, с. 67].

Юридична мова є відображенням правового життя загалом. Проте вона оснований на базі мови повсякденного спілкування, унаслідок чого

граматика й загалом словниковий склад юридичної мови збігаються з граматичною будовою та лексичним складом повсякденної мови. Традиційно юридична мова сприймається як засіб, що дає змогу донести юридичну інформацію до адресата. На відміну від більшості інших мов, які слугують спеціальним цілям, юридична мова досить старовинна, що спричинило значний її вплив на мови повсякденного спілкування різних країн у ході історичного розвитку; вона керує всіма сферами суспільного життя й може за допомогою інтертекстуальності комбінуватися з мовами будь-якої іншої сфери. Водночас юридична мова певною мірою формує повсякденну мову.

Юридична мова є своєрідним відображенням правового життя суспільства, тому може використовуватися й у негативних сферах. Однак, вона не несе в собі негативних складників; її ресурси мають лише позитивну цільову спрямованість, а саме донести думку до адресата. В залежності від сфери функціонування змінюється не спрямованість, а лише їх набір [2, с. 69].

На думку М. Голева, передумови й можливості юридизації мови витікають із самої мови та визначаються нею, її власними особливостями, законами й нормами. Іншим аспектом юридичної мови є її металінгвістичний аспект [3]. Це означає, що юридична мова вирізняється об'єктивністю, логічністю, офіційністю, послідовністю, докладністю, стандартизованістю; аргументованістю й обґрунтованістю, побудовою на фактологічній точності, конкретності, достовірності, узагальненості й абстрагованості. Так, з одного боку, мова та її носії є суб'єктами й об'єктами права, а з іншого, вона представлена як засіб створення, розуміння (законотворча й інтерпретаційна функції природної мови в юридичній сфері) та застосування закону, де мова є предметом (чи засобом) юрислінгвістичної експертизи.

Оригінальну думку висловлює О.Ф. Черданцев, який пропонує розрізняти правову мову та метамову. Первинною є мова права, і саме для неї характерною є однозначність термінів, яка забезпечується законодавчим контекстом або досягається шляхом легальної дефініції. Правова метамова є це мова юридичної практики і науки, вона є більш складною і значно ширшою за змістом, у ній досягті однозначності термінології можна лише у рамках конкретного дослідження [5].

Ще одне суперечне питання – проблема зрозумілості (ясності) мови законодавства. Це питання важливе тому, що тільки за умови абсолютної ясності мови закону суб'єкт права може нести юридичну відповідальність за правовим актом [6]. У світовій практиці мова правових актів розглядається як особлива юридична мова, що має мало спільного з літературною мовою; з іншого боку, мову права можна розглядати як різновид (стиль) загальнолітературної мови.

Отже, юридична мова є елементом правового життя, що являє собою систему, в якій мова є засобом реалізації правової та інших сфер

життєдіяльності суспільства. Передумови й можливості юридизації мови, так само як і соціальних відносин між носіями мови, впливають із самої мови й визначаються нею – її власними особливостями, законами та нормами.

Література:

1. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія. Стилос, 2004. 277 с.
2. Волошенюк О.В. Метаправо, або деякі проблеми сучасної юридичної термінології. *Форум права*. 2016. № 3. С. 25–30.
3. Голев Н.Д. Юридизация естественного языка как лингвистическая проблема. Юрислингвистика-2: русский язык в его естественном и юридическом бытии: межвузовский сборник научных трудов / Под ред. Н.Д. Голева. Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2000. С. 9–41.
4. Маркова А.В. Проблема юридизации естественного языка в современной лингвистике. *Философия права*. 2015. № 1 (68). С. 86–89.
5. Царьова І.В. Лінгвопрагматичний аспект юридичного дискурсу. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2017. Вип. 9. С. 126–132.
6. Юлінецька Ю. В. Лінгвістичні аспекти юридизації мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. Вип. 42(1). С. 175-178.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-266-4/02>

ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Атаманова Н. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
факультету права та економіки
Міжнародний гуманітарний університет*

Бандиш І. І.

*студентка 2 курсу магістратури
факультету права та економіки
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Процес розвитку політичного режиму – одне із найскладніших і найзначущих політико-правових явищ. В сучасних умовах політичний